

Порекло и развој српског језика

ПРАСЛОВЕНСКИ ЈЕЗИК

СЛОВЕНСКИ ЈЕЗИЦИ

ЗАПАДНОСЛОВЕНСКИ
ЈЕЗИЦИ

- ПОЉСКИ
- ЧЕШКИ
- СЛОВАЧКИ
- ГОРЊОЛУЖИЧКОСРПСКИ
- ДОЊОЛУЖИЧКОСРПСКИ
- РУСИНСКИ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ
ЈЕЗИЦИ

- СРПСКИ
- ХРВАТСКИ
- СЛОВЕНАЧКИ
- МАКЕДОНСКИ
- БУГАРСКИ
- СТАРОСЛОВЕНСКИ

▶ Старословенски је мртав језик. Био је први књижевни језик свих словенских народа, заснован на тадашњем јужнословенском дијалекту из околине Солуна.

ИСТОЧНОСЛОВЕНСКИ
ЈЕЗИЦИ

- РУСКИ
- УКРАЈИНСКИ
- БЕЛОРУСКИ

Јужни Словени су се доселили на Балкан у VI и VII веку и заузели су територије између Источног римског царства (Византије) и некадашњег Западног римског царства на чијим су територијама у то доба биле Франачка држава и неке германске земље.

У следећим задацима заокружи слово испред тачног одговора.

- 1) Када су се Словени доселили на Балкан?
 - а) У V и VI веку
 - б) У VI и VII веку
 - в) У VIII и IX веку
- 2) Којој групи словенских језика припада српски језик?
 - а) западнословенским језицима
 - б) јужнословенским језицима
 - в) источнословенским језицима
- 3) Како се звало прво словенско писмо?
 - а) ћирилица
 - б) глагољица
 - в) латиница
- 4) Како се звао први књижевни језик Словена?
 - б) старословенски
 - в) славеносербски
- 5) Ко је отворио “Славјанску школу”, које године и где?
 - а) Емануил Козачински, 1740. г. у Сремским Карловцима.
 - б) Максим Суворов, 1726. г. у Сремским Карловцима.
 - в) Доситеј Обрадовић, 1810. г. у Новом Саду.
- 6) Како се зове српска редакција или рецензија старословенског језика?
 - а) старословенски језик
 - б) словенскосербски језик
 - в) српскословенски језик
- 7) Које године и где је објављено прво издање Вуковог Српског рјечника?
 - а) 1814. г. у Београду
 - б) 1818. г. у Бечу
 - в) 1847. г. у Београду
- 8) Која година се сматра годином победе Вукове реформе?
 - а) 1850. г.
 - б) 1818. г.
 - в) 1847. г.

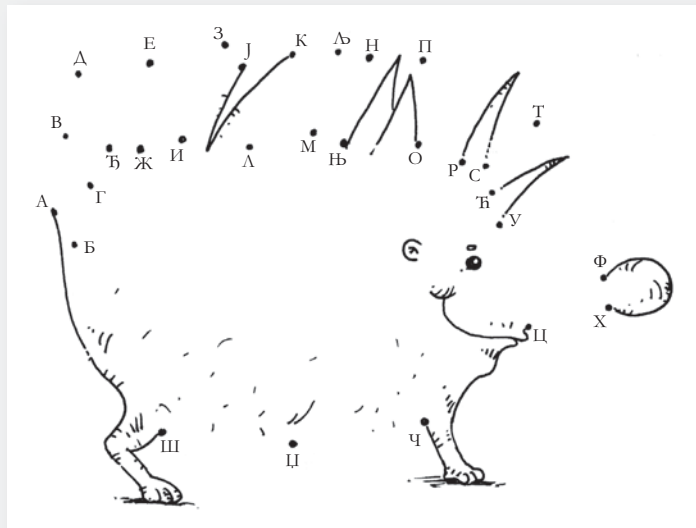
вежбе 1

jezik

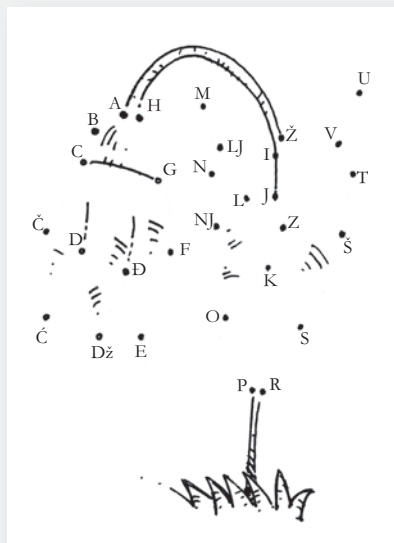
9) Који књижевници су допринели победи Вукове реформе пишући на новом књижевном језику и новим правописом?

- а) Сава Мркаљ
- б) Ђура Даничић
- в) Милош Хацић
- г) Бранко Радичевић
- д) Петар Петровић Његош
- ђ) Лукијан Мушицки

10) Повежи следећа слова по азбучном реду и добићеш слику једне животиње.

11) Повежи следећа слова по абecedном реду и добићеш слику једог цвета.

Грамматика српског језика

Грамматика је наука која описује структуру језика тако што утврђује његове гласовне, обличне, творбене и реченичне особине. Основни језички нивои које проучава граматика су:

- фонетика и фонологија
- морфологија
- творба речи
- синтакса

фонетика и фонологија

проучавају гласове (односно фонеме)

морфологија

проучава врсте и облике речи

творба речи

проучава правила творбе речи и начине стварања нових речи

синтакса

проучава синтагме и реченице и правила за њихово конституисање

Грамматика открива и утврђује скуп правила о језичким јединицама.

Основне језичке јединице:

ГЛАС

је најмања јединица говора. Фонема је најмања језичка јединица. Од гласова се стварају речи. Сам глас (фонема) нема значење али служи за разликовање речи. Заменом гласа у речи добија се нова реч: **роб - боб, ред - рад, сат - сад**. Знак којим се обележава глас у писаном језику зове се **СЛОВО** или графема.

РЕЧ

је глас или скуп гласова који има одређено значење: **прича, цвет, али, и**.

СИНТАГМА

је састављена од две речи или више речи (које стоје заједно) које су својим значењем и функцијом у реченици повезане у једну целину: **дневна соба, основна школа, врло занимљив филм**.

РЕЧЕНИЦА

је део текста/говора који садржи глагол у личном глаголском облику. **Читам. Пишем писмо. Сутра ћу ићи у бископ**. Реченицу почињемо да пишемо великим словом, а завршавамо тачком, знаком питања или узвиком.

АКЦЕНАТ РЕЧИ

СЛОГ

Слог је један глас, или више гласова који сачињавају једну изговорну целину. У сваком слогу мора постојати један самогласник, односно слоготворан глас. У речи има онолико слогова колико има слоготворних гласова. Самогласник је носилац акцента и слога у речи. Он може да се изговара дуго или кратко. Разликују се акцентовани и неакцентовани слогови у речи, као и акцентоване и неакцентоване речи.

кратко	дуго
пас, де -вој-ка, о -бу-ти	де -те, из- ба -ци-ти, у- са -ди-ти

АКЦЕНАТ или НАГЛАСАК

Акцентат је појачано гласовно истицање једног слога у речи. Увек се налази на самогласнику.

пола, **по**лови**на**, **теле**фон, **теле**фони**рати**, **шу**ма, **шу**ма**рак**, **сли**ка,
насликати, **на**слон, **на**слони**ти**

ПОДЕЛА АКЦЕНАТА

- а) По дужини — квантитету акценти могу бити **ДУГИ** и **КРАТКИ**.
 б) По интонацији — квалитету акценти могу бити **СИЛАЗНИ** и **УЗЛАЗНИ**,
 тако разликујемо: **КРАТКОСИЛАЗНИ** **ДУГОСИЛАЗНИ**
 КРАТКОУЗЛАЗНИ **ДУГОУЗЛАЗНИ**

с^ан, п^алац, пл^оча, хт^ети, л^ав
 д^ан, П^авле, мр^ачно, т^есто
 н^ога, и^гла, н^осити, куп^овати
 р^ука, г^лава, р^адити

	кратки	дуги
силазни		
узлазни		

ПОСЛЕАКЦЕНАТСКА ДУЖИНА

И неакцентовани слогови могу бити кратки и дуги. Сваки слог испред и иза акцентованог слога може да буде кратак. Дуги слог може да буде само **ИЗА** акцентованог слога и на њему је послеакцентатска дужина.

ш^ум^ар^ак^а
 у^ши^ју
 д^ево^ја^ка
 к^оп^ам
 ч^ит^ам

с^ан = с^ан
 кратак

д^ан = д^аааа^н
 дуг

н^ога = н^ога
 кратко

р^ука = р^ууу^{ка}
 дуго

МЕСТО АКЦЕНТА У РЕЧИ

- 1) Силазни акценти могу стајати на једином слогу (у једносложним речима) и првом слогу двосложних и вишесложних речи.
- 2) Узлазни акценти могу стајати на свим слоговима осим последњег.

акцент \ слог	једини слог	први слог	други слог	последњи слог
∥, ˘	+	+	-	-
˘, /	-	+	+	-

ПРОКЛИТИКЕ

су речи које немају свој акценат већ чине акценатску целину са речју **иза** себе. Проклитике су обично предлози: *о, у, на, пред, под, кроз*, везници: *и, а, па, али, јер, док*; речца: *не*.

о врата, у град, међу њима

ЕНКЛИТИКЕ

су речи које немају свој акценат већ чине акценатску целину са речју **испред** себе. Енклитике су обично:

- ▶ ненаглашени (краћи) облици личних заменица и повратне заменице:
у генитиву: *ме, те, га, је, нас, вас, их; се*
у дативу: *ми, ти, му, јој, нам, вам, им;*
у акузативу: *ме, те, га, је, ју, нас, вас, их; се*
- ▶ ненаглашени (краћи) облици презента помоћних глагола *јесам, бити, хтети*.
јесам: сам, си, је, смо, сте, су,
бити: бих, би, би, бисмо, бише, би,
хтети: ћу, ћеш, ће, ћемо, ћете, ће;
- ▶ упитна речца *ли*.

радио сам, доћи ћемо, пливао је